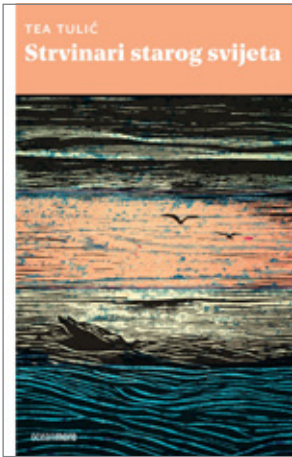

O DRUGAČIJOJ BLISKOSTI

(Tea Tulić: *Strvinari starog svijeta*, Naklada OceanMore d. o. o., Zagreb, 2023)

Godina 2023. verovatno je jedna od onih koje će se pamtiti po bogatoj produkciji na

polju postjugoslovenskih književnosti. Novi roman Kristijana Novaka, nova zbirka priča Marijane Čanak, zbirke poezije Marije Andrijašević, Bojana Babića, Anđelke Isidorović, nova drama Lejle Kalamujić... Među njima svetlost dana ugledala je i nova, slobodno ću reći – dugo očekivana knjiga Tee Tulić *Strvinari starog svijeta*.

Tea Tulić spada u stvaraoce koji objavljuju u ritmu koji ne prati diktat tržišne logike ili nekih drugih izvanknjiževnih okolnosti. Jedna je od retkih kojoj je na prvom i jedinom mestu – književni tekst. U tom smislu je beskompromisna i to se uočava u svakoj njenoj rečenici. Nema proklizavanja.

Autorkina prva knjiga *Kosa posvuda*, fragmentarni roman za koji je osvojila Nagradu „Prozak” za najbolji neobjavljeni rukopis u kategoriji autora/-ki do trideset pet godina, objavljen je 2011. godine („Algoritam”, Zagreb). Nakon hrvatskog izdanja, roman je izašao i u Srbiji kod beogradske izdavačke kuće „LOM”. Ovaj podatak je važan jer je upravo zahvaljujući upravo ovom izdanju Tea Tulić postala jedna od čitanijih spisateljica i izvan hrvatskog književnog prostora. Zapravo, već s prvom knjigom ona s pravom dobija epitet postjugoslovenske (ili regionalne) autorke.

Sledeća knjiga, roman sav u gustom tkanju, poetska proza koja govori o dinamici kolektiviteta – jatu, naslova *Maksimum jata*, objavljena je 2017. godine („Sandorf”, Zagreb). Ni ovaj roman, kao ni najnoviji, *Strvinari starog svijeta*, objavljen koncem leta 2023, (još) nema svoje izdanje u Srbiji, što je takođe važna činjenica. S obzirom na distribuciju knjiga unutar postjugoslovenskog prostora i ogromne razlike u ceni, recepcija dela ove autorke zavisi od uloženog (ne)napora da se do njih, najpre, dođe. Ovo, naravno, ne govori ništa ni o pomenutim delima ni o autorki, već samo i isključivo o uređivačkim politikama i, često, nemaru izdavačkih kuća. No, stvaralaštvo Tee Tulić dokazuje da kvalitetna književnost nađe put do čitalaca.

Roman *Strvinari starog svijeta* donosi priču o odnosu oca i kćeri, ali i o porodici u užem smislu, potom o kući, odnosno domu, i o okolnostima koje utiču na transformacije svega navedenog. Tema porodice i doma svakako je jedna od značajki književnosti Tee Tulić.

Dok se u *Kosi posvuda* autorka bavila gašenjem lampica na porodičnom stablu, odnosno urušavanjem uže porodice, obitelji, po ženskoj liniji, kao i procesuiranjem i prihvaćanjem gubitka, *Strvinari starog svijeta* idu korak dalje. Potporni stubovi porodice, obitelji, doma, tog mikrokosmosa – jesu otac i kći („Naša obitelj je uvijek hodala ovim svijetom bešumno i spremala svoje želje visoko u oblake. Ostavljala ih za svoje potomke. Naša se obitelj zaustavila u meni”).

Lik majke prisutan je i u svojoj odsutnosti. „Mrtvi nas navigaju”, piše na samom početku romana. I to je tačno. Majka, koja se razboleva i umire, počesto je s njima i nije jedina koja ih pohodi. Ona je tu kao sećanje, kao priča, ali i kao pitanje-podsetnik, neizostavni je zupčanik u priči o tranziciji, o procesu u kojem otac doživljava transformaciju: od punokrvnog frajera do ostarelog muškarca kojem propadanje tela i uma ne diktira toliko biološka dob, koliko ta tranzicija i njen eho. Preko njegove se grbače dogodio prelom ideologija. On se, naravno, kao i mnogi, u svemu tome izgubio. Ipak, nesnađenost nije kraj, jer tu je more. Mikrokosmos manji od njihovog doma je barka „Kaljinka” kojom se njih dvoje otisnu i idu da love ribu. U taj lov ne odlaze iz hobija već iz nužde. U tom mikrokosmosu sve je u pokretima i škrtim, katkad humorom prokrvljenim replikama:

Ponekad, dok čekamo ribu, otac i ja prema njihovom letu [supova – prim. B. K.] i pokretima proričemo događanja. Vjerojatno ni to ne radimo kako spada, ali tko bi nam prigovorio zbog toga?

– Ovaj par leti prema rubu svijeta – kažem.

– Što znači da će se planina strmopizditi na naš grad – proriče otac.

Ili:

– Danas ih uopće nema na nebu.

– Što znači da lete u nečijem snu.

Našu intimnu sudbinu nikad ne proričemo. Tako, kad ne znamo što nas sve čeka, ipak preživimo sve. (Tulić, 2023: 112)

Tea Tulić u ovoj knjizi preispituje bliskost između oca i kćeri, odnosno granice bliskosti. Formatirani dominantnom kulturnom matricom iz koje pulsira hrišćanski kod, sav u osećaju krivice i imperativu odricanja, intimu uglavnom poimamo do jasno postavljenih granica. Telo i telesnost, a s njima i seksualnost, zone su kojima se bavimo ili konvencionalno ili ih držimo u svetoj ignoranciji. Poglavlje naslovljeno „Ovo je tijelo koje leži i ono je živo” počinje rečenicom: „Otac i majka vode ljubav na podu pored mog kreveta”, a samo nekoliko redova dalje: „Majka je na ocu, a u mojoj gustoj utrobi buja gusta crna šuma.” Nije radikalnost ovih slika u elementima šoka ili ogoljenog naturalizma već baš u normalizaciji, uobičajanju intimnog čina. Tela su različita i u različitim su situacijama, pa tako i u seksualnom činu. Kasnije nailazimo na scenu koja se odigrava na barci „Kaljinka”. Otac vrši veliku nuždu pred svojom kćeri. Tela su različita i u različitim su situacijama, pa tako i u situaciji vršenja nužde.

Njihov dom nije dom o kakvom (je) mašta(la) junakinja. Prenatrpan je stvarima, kutijama, naslaganim *svim i svačim*, jer onaj ko nema poveruje da sve što ima treba da sačuva. Onaj ko ima, ko ne mora da razmišlja može li da priušti nešto materijalno, šta god da mu na um padne, taj može da kaže da materijalno nije bitno. Prikupljanje i talo-

ženje svega i svačega katkad stvori privid normalnosti. Drugi ljudi imaju drugačije domove, njihovi su životi drugačiji. To je junakinji ovog romana jasno. Ovo je vreme u kojem se lako ostaje bez mnogo toga, nekad i bez svega, i to ne svojom krivicom. Neko ko je radio i gradio ne može biti samostalno odgovoran i kriv za degradaciju, za propast. Na mnoge društveno-političko-ekonomske okolnosti taj pojedinac ne može da utiče, sve i da hoće. Tako otac, strvinar staroga sveta, nije mogao da utiče na raspad velike države, izbijanje rata, „promenu društvene klime”, gubitak posla i sve teže pronalaženje novog, uspostavljanje novih praksi, a sve pod parolom: snađi se. Jednostavno, nije se snašao. Sve to razume, ili češće oseća i kći („Nakon sanjarenja kuće u kući, ostaje kratka nepomičnost tijela. Tijelo postaje bijela kada puna vode”).

Ovaj roman je i priča o životu u ostavljenosti i siromaštvu. *Maksimum jata* pak, kao što sam pomenuo, sav je u gustom tkanju, u poetskim slikama i asocijacijama, u meditativnom ritmu. Likovi, bili oni ljudi ili životinje, oneobičavaju jedni druge, iznenađuju nas. Atmosfera primorskog grada, *pred* nešto što će se *dogoditi*, nešto *karnevalsko*, navodi nas da ne tražimo priču, pogotovo ne linearnu, jer je ona u takvoj konstelaciji nemoguća. To nije knjiga koja se može pročitati u dahu, u jednom danu, već se čita dugo i pomalo. Slike i pasusi traže vreme za procesuiranje, promišljanje, za dublji zaron. Zato je to sigurno najpoetskija knjiga ove autorke. Najpoetskija ne znači neprohodna, hermetična, već znači da se obraća čitaocima koji pristaju i na priču koja nije linearna, nego sva u fragmentima, priču koja razigrava asocijativno polje. *Maksimum jata* se obraća onim čitaocima koji idu dalje od uzročno-posledičnog, tzv. racionalnog poretka u književnom tekstu.

Kosa posvuda i *Strvinari starog svijeta* su na određen način srodni, iako ne i slični. U ove dve knjige problematika potresa i turbulencija unutar doma jasno je, a literarno rafinirano, adresirana – na pipke sistema koji pokušavaju svu odgovornost (i krivicu) da svale na pojedinca. Iako možda ne na prvo čitanje, ove dve knjige, a posebno potonja, zagovaraju ideju zajedništva koje je slojevito. I ocu i kćeri je jasno da, iako su sami i deluju pomireno sa životom – život ipak može da bude drugačiji, bolji. Ali za to je potrebno udruživanje s onima koji žele bolje. Tea Tulić je uspela da razdrma mnoga društvena pitanja, a da se nijednom ne približi pamfletu. Neka od tih pitanja su: nezaposlenost, politike stanovanja, zdravstvena i socijalna briga o starima i onima koji sami nemaju dovoljno snage za to, itd. Međutim, najvažnije pitanje koje se u ovom romanu raslojava jeste pitanje kompleksnog odnosa dvoje srodnika koji žive onkraj uigranog, vidljivog sveta.

Strvinari starog svijeta je roman koji će se još dugo čitati, i raščitavati.